

Synshandicap Nyhedsbrev fra Videncenter for Synshandicap
Nr.1, maj 1998

INDHOLD

Søg i videncentrets databaser
Udskiftning i Videncentrets bestyrelse
Dansk handicapforskning - en mangelvare
Videncentrets handleplan 1998-99
Ny rapport om edb-rådgivning
Ny bog om børns syn
Ny bog om blinde og idræt
Konferencer
Skriv så det kan ses - og høres
RP chat room
Space camp
Internetlister
Nyt fra Synsregistret
Mr. Chips
Intelligente hjem
Videobeskrivelse
Nye bøger i Videncentret
Set og sakset
Kolofon

Søg i Videncentrets databaser

Videncenter for Synshandicap har opbygget en række databaser over bl.a. litteratur og tidsskrifter i eget bibliotek, konferencer og kurser i ind- og udland samt adresser og henvendelser.

De to sidstnævnte databaser er udelukkende til internt brug for Videncentrets medarbejdere og er et uundværligt redskab i det daglige arbejde. Oplysningerne i disse databaser er fortrolige.

Databaserne over litteratur, tidsskrifter og konferencer m.m. er derimod offentligt tilgængelige, og det er nu muligt at søge i baserne via Internettet.

Foreløbig er der adgang til fire databaser via Videncentrets hjemmeside:

- *Litteraturbeholdning* - bøger, artikler, rapporter m.m. i Videncentrets bibliotek. Det meste materiale er i sort tryk, men noget findes også på diskette, lydbånd eller video.
- *Tidsskriftsbeholdning* - en oversigt over tidsskrifter i biblioteket.
- *Konferencer og kurser* - en oversigt over relevante begivenheder i ind- og udland.
- *Museumsbasen* - litteratur i Blindehistorisk Museum på Institutet for Blinde og Svagsynede. Museumsbasen ligger fysisk på Videncentrets server og har derfor også søgeadgang via Videncentrets hjemmeside.

Databaserne er også tilgængelige for talesyntesebrugere; det er dog nødvendigt at slå grafikken fra i browseren.

Videncentrets bibliotek har kun begrænset udlån; vi vil derfor i første omgang bede brugerne forsøge at skaffe materialet hjem via eget bibliotek. Hvis dette ikke er muligt, kan materialet lånes hos Videncentret. Mindre artikler o.l. kan fås i kopi.

Videncentrets hjemmeside har adressen: www.visinfo.dk/viis

Udskiftning i Videncentrets bestyrelse

I forbindelse med formandsskiftet i Dansk Blindesamfund træder nu forhenværende landsformand Svend Jensen ud af bestyrelsen for Videncenter for Synshandicap. Han efterfølges af den nyvalgte landsformand Poul Lüneborg. Svend Jensen har siddet i bestyrelsen siden starten i 1994 og forinden da i den gruppe, som forberedte Videncentret. Han har i kraft af stor viden og visioner været af stor betydning for udviklingen af Videncenteret og for videncentertanken i det hele taget.

Desuden mister bestyrelsen sin nuværende formand, kontorchef Else Guldager fra Københavns Kommunes Familie- og Arbejdsmarkedsudvalg. Hun har søgt nye udfordringer i Lyngby-Taarbæk kommune. Det vides endnu ikke, hvem fra Københavns kommune, der overtager formandsposten.

Vestsjællands Amt er fortsat repræsenteret af vicekontorchef Lis Dalsgaard.

Dansk handicapforskning en mangelvare

Af Bendt Nygaard Jensen

Et samarbejds møde arrangeret af Lunds Universitet afslørede igen manglen på koordineret dansk handicapforskning.

Handicapforskningen i Sverige står i øjeblikket stærkt med flere regionale forskningscentre ved bl.a. universiteterne i Uppsala, Stockholm, Linköping og Lund. Forskningsindsatsen er derved koncentreret i regionerne med udgangspunkt i det regionale universitet.

Dannelsen af forskningscentre betyder også, at det er lettere at få forskere gjort interesseret i handicapforskning, som ellers traditionelt er et lavinteresseområde på de højere læreranstalter.

Regionalt samarbejde?

Forskningscentret ved Lunds Universitet indbød danske forskere og forskningsinteresserede til et orienterings- og samarbejds møde om handicapforskningen i et Øresundsuniversitet (samarbejdet mellem sydsvenske og sjællandske universiteter og forskningsinstitutter).

Mødet fandt sted på Københavns Universitet den 16. marts, der deltog repræsentanter fra Lunds Universitet samt ca. 40 interesserede fra Danmark. Københavns Universitet var kun repræsenteret med 3-4 forskere, og Roskilde Universitetscenter var slet ikke repræsenteret. Øvrige deltagere var fra Københavns Amt, Københavns kommune, Frederiksberg Kommune, Kennedy Institutet, forskellige videncentre, Socialministeriet, Hjælpemiddelinstitutet, LEV samt privatpersoner.

Det var typisk, at forskerne var underrepræsenteret, mens der deltog mange, som ønskede forskning. Som chefkonsulent Frank U. Jørgensen fra LEV klart udtrykte det i debatten, er det dansk handicapforskning i en nøddeskal. Mange fra feltet (fagpersonale, de handicappede selv, brugerorganisationer, videncentre, amter, kommuner og pårørende) efterspørger forskningsaktiviteter, men forskningsindsatsen er minimal. Der er ikke incitamenter for hverken unge eller etablerede forskere til at blive handicapforskere. Forskningsfriheden, karrieremulighederne og strukturen i dansk forskningspolitik fremmer ikke forskning på området.

Ingen dansk profil

Samarbejds mødet afslørede med al tydelighed, at organiseringen af handicapforskningen i Danmark er fraværende. Vel er der spredte forskningsaktiviteter især på de medicinske fakulteters område og på hospitalerne, som kan betegnes som handicapforskning. Men det typiske er, at der ikke eksisterer tværvideenskabelige forskernetværk, at forskningsrådene ikke prioriterer handicapforskning, og at de berørte ministerier og regeringen ikke har en markant profil og målsætning med hensyn til forskning på området. Det eneste aktuelle eksempel på initiativ er etableringen af Forsknings- og Udviklingscentret for Hjælpemidler og Rehabilitering.

Der er oprettet videncentre på handicapområdet, men videncentrene må udtrykkeligt ikke bedrive forskning. Det er derfor klart nok, at det er de allerede eksisterende forskningsinstitutioner, som har mulighederne og ansvaret for handicapforskningen.

Doktorskole?

I feltet foregår en del udviklingsarbejde og projekter, men dette er typisk uden forskningsmæssig ekspertise. Hvis udviklingsarbejdet skal have forskningsmæssig substans, kræver det, at feltet inddrager forskere; men hvor findes de motiverede forskere?

Alternativt kunne det være en ide at etablere et forsøg med en forskeruddannelse af faglige personer fra praksis. Lars von der Lieth fra Københavns Universitet har tidligere udarbejdet et notat om en "doktorskole" som en mulig konstruktion. Ideen er, at fagfolk på handicapområdet tilbydes en Ph.D.-uddannelse, som ikke er rettet mod karriere på højere læreranstalter, men mod karriere i social- og sundhedssektoren i form af kompetence til at lede egentlige forskningsprojekter. Ideen er spændende som et alternativ til oprettelse af handicap-forskningscentre i det etablerede forskningsmiljø.

Forskningscenter i Lund

Anderledes stiller det sig altså i Sverige, hvor der sker en målrettet indsats for at fremme handicapforskningen inden for regionerne. HAREC, Centrum för Handikapp- och Rehabiliteringsforskning ved Lunds Universitet er center for handicapforskere fra forskellige discipliner. Der er tilknyttet omkring 100 aktive forskere (ca. 1/3 inden for medicin, 1/3 inden for samfundsvidenskab og 1/3 inden for jura, teknik og humaniora). HARECs formål er at stimulere handicapforskningen i regionen Sydsverige. Ordførende i HARECs bestyrelse er Bengt Lindqvist, som er FN's rapportør i handicapspørgsmål og udpeget af det svenske socialministerium.

Med på sidelinien

Mødet resulterede i forsigtige tilkendegivelser fra dansk side om samarbejde, men også om at samarbejdet i høj grad vil bære præg af dansk handicapforsknings tilfældighedsstatus. Alle deltagere viste interesse for at blive en del af HARECs netværk for derigennem at blive mere synlig og få adgang til informationer. Fra forskerside var der interesse for at udvikle tanken om et regionalt samarbejde i et Øresundsuniversitet specielt med henblik på at kunne tilbyde højt kvalificerende forskeruddannelser med efterfølgende karrieremuligheder ved forskningscentre eller fakulteter. Flere forskere gjorde dog også opmærksom på, at de allerede havde et skandinavisk samarbejde inden for eget forskningsområde eller medvirkede i EU-programmer.

Generelt var de danske og svenske deltagere enige om, at forskningsbehovene og -mulighederne skal synliggøres markant over for de eksisterende forskningsinstitutioner og erhvervslivet.

Antallet af handicappede er voksende i takt med, at der bliver flere ældre. Handicapforskning er derfor "fremtidssikret", som professor og forstander ved HAREC Stig

Larsson uttrykte det. Den efterspørgsel på service og produkter som det allerede nu medfører, bør i sig selv være et markedssignal for såvel erhvervsforskere som akademisk forskning!

Yderligere informationer om HAREC:

Besøgsadresse:

Medicinskt Forskningscentrum
Carl Gustafs väg 33, Indgång 59
S-205 02 Malmö
Sverige

Postadresse:

Samhällsmedicinska Institutionen
Universitetssjukhuset MAS
S-205 02 Malmö
Sverige
Tlf.: +46 40 33 71 03
Fax: +45 40 33 62 15
E-post: harec@smi.mas.lu.se
Hjemmeside: www.harec.lu.se

Handleplan 1998-99

Videncentrets handleplan for perioden 1998-99 giver en oversigt over aktuelle aktiviteter og projekter samt forventede indsatsområder. Centralt i handleplanen står målsætningen om at yde optimal informationsfaglig service i forbindelse med alle typer af henvendelser. Interesserede kan bestille Handleplanen i Videncentret.

Edb-rådgivning

Arbejdsgruppen for edb-koordinering har foretaget en opfølgende spørgeskemaundersøgelse af den regionale og landsdækkende edb-rådgivning for synshandicappede. Rapporten kan bestilles hos Videncentret.

Hold øje med dit barns syn

Det er altid vigtigt at opdage synsproblemer hos børn så tidligt som muligt. Vel er sundhedsplejerske, egen læge og skolesundhedsplejen opmærksomme på børnenes sanser, men det er ikke altid nok. Det er vigtigt, at også forældrene er opmærksomme på de signaler, som kan betyde begyndende synsproblemer hos barnet. Børn kan som regel ikke selv forklare, at de har synsproblemer; men små ændringer i børns adfærd kan skyldes et begyndende synsproblem (bl.a. hovedpine, sammenknebne øje, at barnet rykker tæt på tv'et).

I hæftet "Værd at vide om dit barns øjne og syn" (20 sider) udgivet af Profil Optik findes en checkliste over symptomer, som voksne bør være opmærksomme på. Desuden indeholder hæftet små afsnit om synets udvikling hos børn, synet i førskolealderen, synet i skolen, det normale øjes funktion, nærsynethed, langsynethed, skelen, bygningsfejl, dovent øjne og lidt om børnebriller. Hæftet slutter med den sjove historie om "Kaptajn Klap og de hemmelige tegn" - en klassisk historie, som kan bruges til at afsløre nedsat syn.

Hæftet giver i et klart sprog grundlæggende information om barnets øje og syn. Et godt supplement til hjemmets, daginstitutionens og skolens sikkert i forvejen pæne samling af sundhedsoplysende materiale. Hæftet fås i Profil Optiks butikker. Pris 12 kr., men flere butikker udleverer også hæftet gratis. BNJ

Kan man løbe fra problemerne?

Bogen "Kan man løbe fra problemerne?" af cand.psyk. Anne-Mette Bredahl handler om, hvilken rolle idræt og fysisk aktivitet kan spille for synshandicappede.

Forfatteren fokuserer især på de blindfødte, da synsnedsættelsen har mere omfattende konsekvenser, jo tidligere den indtræder. Synet spiller en vigtig rolle for den tidlige personlige udvikling, og blindfødte børn og unge har ofte behov for en særlig indsats for at bl.a. at opnå gode motoriske og sociale færdigheder og en realistisk krops- og selvopfattelse.

Anne-Mette Bredahl, der selv er blind og idrætsudøver på topplan, argumenterer overbevisende for, at fysisk aktivitet kan have afgørende positiv betydning for en lang række af de problemer, som synshandicappede børn og unge oplever - både fysiske, psykiske og sociale.

Bogen er udgivet på Hans Reitzels Forlag; den koster 198 kr. ISBN 87-412-2834-0.

Man kan også læse om emnet i "Synshandicappet folkeskoleelev: Idræt og integration", en projektrapport af Karen Ellermann og Ingerlise Erdal (1996). Denne rapport er udgivet af Institutet for Blinde og Svagsynede, tlf. 39 62 41 00.

Konferencer og kurser

Design for the 21st century. An intl. conference on universal design

17.-21. juni 1998, Long Island, New York, USA

Information: Adaptive Environments, 374 Congress Street, Suite 301, Boston, MA 02210, USA, tlf. +1 617 6951225, fax: +1 617 482 8099

e-post: mdilorenzo@adaptenv.org

2nd International. Conference: The blind in history and the history of the blind

22.-24. juni 1998, Paris, Frankrig.

Information: Hr. Jean Desormeaux, Association Valentin Haüy, 5 rue Duroc, F-75343 Paris Cedex 07, Frankrig. Tlf. +33 144 49 27 27, fax +33 144 49 27 10, e-post: avh@world-net-sct.fr

9th Intl. Mobility Conference/O&M moving into the 21st century

30. juni - 6. juli 1998, Atlanta, USA

Information: Bruce Blasch, IMC9, VAMC Rehab R&D Center, 1670 Clairmont Rd. (151R), Decatur, GA 30033, USA. Tlf. +1 404 321 5828, fax +1 404 320 0079, e-post:

bearconsul@aol.com

VISION '99: Vision rehabilitation for the 21st century

12.-16. juli 1999, New York City, USA

Information: The Lighthouse Inc., 111 East 59th Street, New York, NY 10022, USA. Tlf. +1 212 821 9200, fax +1 212 821 9705, skrivetlf.: +1 212 821 9713, e-post:

vision99@lighthouse.org

International Retinitis Pigmentosa Association: 10th World Conference

18.-19. juli 1998, Lugano, Schweiz

Information: Swiss Retinitis Pigmentosa Association, Langstrasse 120, CH-8004 Zürich, Schweiz. Tlf. +41 1291 1872, fax +41 1291 1850, e-post: cfasser@e-link.ch

Design af tilgængelige hjemmesider

2.-3. september 1998. Tilm.frist 14. august 1998 Information: Connie Zäll,

Hjælpemiddelinstittet, Graham Bells Vej 1 A, 8200 Århus N. Tlf. 87 41 24 15, fax 86 78 37 30

ISAAC - 8th biennial conference of the intl. society for augmentative and alternative communication

24.-27. august 1998, Dublin, Irland

Information: Incentive Conference Ireland, 1 Pembroke Place, Ballsbridge, Dublin 4, Ireland.

Tlf. +353 1667 1711, fax +353 1667 1713, e-post: ISAAC@incentive-conf.ie

Eurosight 98

1.-3. oktober 1998, Varese, Italien

Information: Mario Broggin, c/o Ospedale di Circolo, Divisione Oculistica I, Viale Borri 57, I-21100 Varese, Italien. Tlf. +39 332 278 217, fax +39 332 278 572, e-post: mbroggin@tin.it

75th annual conference of the American Congress of Rehabilitation Medicine
8-10. november 1998, Seattle, Washington, USA

Information: American Congress of Rehabilitation Medicine, 4700 W. Lake Avenue, Glenview, IL 60025-1485. Tlf. +1 847 375 4725, fax +1 847 375 4777, hjemmeside: www.acrm.org, e-post: info@acrm.org

Videncentret har yderligere oplysninger om flere af arrangementerne. Se databasen på www.visinfo.dk/viis eller kontakt Dorte H. Silver, tlf. 39 40 31 00, e-post: visinfo@visinfo.dk

Skriv, så det kan ses - og høres!

Vi har tidligere i "Synshandicap" skrevet om tilgængeligheden af hjemmesider på Internettet - eller oftere den manglende tilgængelighed. Tidsskriftet Blindesagen, som udgives af Dansk Blindesamfund, har også taget emnet op og bl.a. testet en række offentlige hjemmesider ved anvendelse af Internet-browser + skærmlæseprogram og talesyntese. Kun 6 ud af 24 testede sider fik bedømmelsen god, mens 8 gav problemer, og 10 var helt umulige. "Blindesagen" har efterfølgende kontaktet nogle af mere uheldige udbydere - med blandet udbytte. (Se "Blindesagen" nr. 10, 1997, der også har en række andre artikler om Internet og IT).

Det behøver imidlertid hverken være særlig indviklet eller særlig kedeligt at lave hjemmesider, som også kan anvendes af borgere med synsnedsættelse. Det illustreres også af, at hverken Kulturministeriets eller Fredericia Kommunes hjemmesider gav talebrugerne problemer - selv om de også begge udmærkede sig ved en flot grafisk udformning, som seende kan have glæde af.

Det har imidlertid hidtil været et problem, at der ikke fandtes dansksprogede retningslinier for, hvordan opgaven kan løses bedre. Derfor har en dansk arbejdsgruppe nu udarbejdet et sæt anbefalinger for, hvordan man kan udforme hjemmesider, så de kan læses af alle.

Anbefalingerne bygger på eksisterende anbefalinger fra bl.a. Storbritannien og på oplysninger fra forskellige videncentre og handicaporganisationer.

Anbefalingerne tager ikke kun hensyn til synshandicappede brugere, men søger at inddrage de problemer, som andre handicapgrupper kan have. Fx kan den stigende brug af lydclip give hørehæmmede problemer, ligesom nogle bevægelseshandicappede har brug for et design, der gør det muligt at navigere kun ved hjælp af tastaturet. Arbejdsgruppen havde deltagere fra Center for Ligebehandling af Handicappede, De Samvirkende Invalideorganisationer, Institutet for Blinde og Svagsynede og Videncenter for Synshandicap.

Ud over de dansksprogede anbefalinger indeholder dokumentet også en række links til mere omfattende rapporter m.m. om emnet, hvor man kan læse flere tekniske detaljer om hjemmesidedesign.

Man kan bestille anbefalingerne hos Videncentrets eller se dem på hjemmesiden www.visinfo.dk/viis under linket "Gør din hjemmeside tilgængelig". DHS

RP "chat room"

Der er etableret et "chat room" på Internettet for personer med øjensygdommen Retinitis Pigmentosa (RP).

Et chat room er et mødested, hvor man kan tale sammen ved hjælp af computeren. De beskeder, man skriver, dukker omgående op på skærmen hos alle dem, der på et givet tidspunkt er logget ind på det pågældende "chat room".

Der kræves særlig software for at være med, men det kan hentes gratis på Internettet.

Når man har åbnet programmet, kan man finde RP-rummet ved at vælge servernavn 207.68.150.78 og rum #RPList.

tegnet skal med.

Mødestedet er altid åbent, men det er en god ide at aftale med andre, hvornår man mødes, da et chat room er lidt kedeligt, hvis man kun har sig selv at snakke med...

Kontakt Dorte H. Silver på Videncentret (dhs@visinfo.dk), hvis du vil vide mere om RP chat room.

Space Camp

Unge synshandicappede studerende har mulighed for at komme på "rumlejr" i USA. Lejren afholdes af U.S. Space and Rocket Center i Alabama fra 26. september til 1. oktober 1998. Også udenlandske studerende kan deltage, og projektet giver mulighed for at søge om finansiel støtte. Lejren afholdes i år for 9. gang med en række aktiviteter vedr. rumfart. Yderligere oplysninger på www.tsbvi.edu/spacehome.htm eller via e-post: doates@access.mountain.net.

Internet-diskussionslister

Der findes et stort antal diskussionslister på Internet, der beskæftiger sig specielt med emner vedrørende synshandicap. Nogle har fagpersonale som vigtigste målgruppe - fx synspædagoger, øjenlæger eller forskere - andre er mest for de synshandicappede selv, og andre igen andre retter sig i lige høj grad mod begge grupper. I øvrigt er langt de fleste lister åbne for alle; kun nogle enkelte forskernetværk er lukket for "uvedkommende".

På hjemmesiden www.hicom.net/~oedipus/blist.html finder man en omfattende oversigt over lister om emner, der har relation til synshandicap. Oversigten indeholder lidt over 100 lister, der behandler emner, der specielt vedrører synshandicap, ca. 50 vedrørende handicap generelt samt en række andre interessante lister derudover, fx søgemaskiner eller lister om politik eller edb.

Oversigten beskriver de enkelte listers emne og målgruppe og giver anvisninger på, hvordan man tilmelder sig. DHS

Synsregistret

Socialministeriet har udsendt den nye Bekendtgørelse om videregivelse af oplysninger om børn og unge under 18 år med nedsat synsfunktion til og fra Synsregistret, der føres af Statens Øjenklinik, nr. 64, 29. januar 1998.

Det er en revision af tidligere bekendtgørelse i forbindelse med lov om social service. Bekendtgørelsen fastsætter social- og sundhedssystemets pligt til at indberette oplysninger om børn og unge under 18 år med nedsat synsfunktion til Synsregistret. Desuden fastsættes det, at Statens Øjenklinik kan videregive oplysninger fra Synsregistret til anden offentlig myndighed.

Indberetningen til Synsregistret er af afgørende betydning for formidlingen af sociale og behandlingsmæssige tilbud til børn og unge. Synsregistret er desuden en vigtig forudsætning for Øjenklinikens vejledning af forældre og pædagoger og for samarbejdet om optisk kompensation for synsnedsættelser.

Yderligere information om Synsregistret kan læses i Synsregistrets Årsberetning 1997, som kan bestilles på tlf. 39 62 50 22 eller hentes på Øjenklinikens hjemmeside:

www.visinfo.dk/Visaid/resultat.htm#ÅRSBERETNING

Mr. Chips

"Mr. Chips" er en computerbaseret animation af læseprocessen med tre forskellige typer af synsfeltsudfald. Computersimulationen er baseret på en model, der er udviklet af forskerne Legge, Klitz og Tjan i 1997.

Man kan læse om modellen og se selve animationen på hjemmesiden:
vision.psych.umn.edu/chips.html

Intelligente hjem

"Smart Home" er anvendelsen af højteknologi i hjemmet, så en række dagligdags funktioner klares automatisk. Det kan være med til at gøre boligen mere tilgængelig for ældre og handicappede. Et nyt projekt under Forsknings- og Udviklingscentret for Hjælpemidler og Rehabilitering (F&U Centret) skal evaluere brugernes anvendelse af og erfaringer med Smart Hometeknologi. Formålet er at give private virksomheder viden og redskaber til at videreudvikle Smart Homeprodukter. Resultaterne kan også anvendes af kommuner, amter og private bygherrer som inspiration til, hvordan brugerbehov og krav til teknologien kan inddrages allerede i planlægningen af et byggeri.

Flere oplysninger om projektet kan fås hos projektleder Karin Bendixen på tlf. 87 41 24 24.

Videobeskrivelse

Af Bendt Nygaard Jensen

Hvis man tror, at film, tv og video ikke interesserer synshandicappede, kan en ny undersøgelse fortælle det stik modsatte.

Undersøgelsen indhentede data om blinde og svagsynedes brug af tv og video; den er foretaget af American Foundation for the Blind i forbindelse med en undersøgelse af "videobeskrivelse" (billed- og handlingsbeskrivende speak til film, tv og video).

Hvem er det synshandicappede tv- og videopublikum?

Der er tale om et publikum med lige så forskelligartede interesser, behov, disponibel fritid, uddannelse, indkomst og etnisk oprindelse som befolkningen generelt. Herudover er det synshandicappede publikum sammensat af mennesker med stærkt varierende grader og typer af synsnedsættelser: Dem, som har besvær med at læse tekster på tv; dem, som kan se det meste af handlingen på skærmen, om end i slørede billeder; dem som kun ser meget lidt af skærmen og endeligt de helt blinde, som alene benytter tv'ets lydside.

I USA anslås der at være 10 millioner mennesker, som er synshandicappede, selv om de bruger briller eller kontaktlinser. I Danmark kan man antage, at der er ca. 25.000 mennesker i denne gruppe. Dertil kommer en større gruppe, som i praksis er synshandicappede, fordi de ikke har fået den korrekte optik eller behandling.

Den amerikanske undersøgelse fokuserer på de alvorligt synshandicappede voksne (ca. 6,5 mill. i USA). Gruppen omfatter mange ældre mennesker, fordi de fleste alvorlige synsnedsættelser er aldersbetingede (i hvert fald i i-lande). Andelen af ældre i de industrialiserede landes befolkning er stigende.

Synshandicappede udgør en stor del af det samlede tv- og videopublikum. Som seere er synshandicappede ikke anderledes end seere i almindelighed med hensyn til tidsforbrug til tv og video, smag og programpræferencer. De audiovisuelle medier er lige så vigtige for synshandicappede som for normalt seende, ja måske endda endnu vigtigere, fordi de giver adgang til information, service og underholdning, som det ofte vil være meget besværligt selv at skulle opsøge på anden vis. Desuden er synshandicappede interesserede i nyheder og underholdning på linie med alle andre typer af medieforbrugere.

Den markante forskel mellem det seende og det synshandicappede publikum er, at synshandicappede har problemer med at bearbejde den information, der gives i billeder. Godt nok er tv og video meget auditive medier - luk blot øjnene et par minutter og hør, hvor meget der sker på lydsiden, eller tænk på, hvor meget tv og video, du "ser" uden at opholde dig i nærheden af mediet (tv som lydskulisse) - men i nogle programtyper spiller billedsiden trods alt en væsentlig rolle.

Frustrationer

Det er frustrerende at være synshandicappet seer, når handlingen overvejende er visuel uden forklarende monolog eller dialog. Det er derfor især programtyper som f.eks. spillefilm og tv-serier, som giver problemer med at forstå handlingen. Derimod er f. eks. nyhedsudsendelser, talkshow eller musikprogrammer umiddelbart lettere at følge med i, fordi der er så stor vægt på tale- og lydside.

Mange synshandicappede foretrækker at se tv og video sammen med seende familie og venner, som kan forklare eller beskrive de væsentlige passager, som er overvejende visuelle. Men den tid, hvor tv- og video-sening var en social foreteelse, er i nogen grad forbi. De fleste husstande har mange kanaler til rådighed og flere tv- og videoapparater, og familiemedlemmerne ser ofte forskellige kanaler og programmer samtidig. Derfor kan en synshandicappet ikke være sikker på seende assistance. Desuden er det i længden utilfredsstillende at være afhængig af andre og deres lyst og evner til beskrivelse.

Videobeskrivelse

En løsning på dette informationsproblem er, at tv- og videoproducenterne og tv-kanalerne tilbyder videobeskrivelse. Denne tekniske mulighed har været kendt siden midten af 1980'erne og kan gøre tv- og video-programmer fuldt tilgængelige for synshandicappede, idet forklaringer og beskrivelser af billedsiden kan indsættes uden at blive blandet sammen med programmets oprindelige lyd og dialog. Beskrivelsen er derfor meget lig dén, som familie og venner kan give - men uden de ulemper, som dette kan give; den synshandicappede kan aflytte det beskrivende lydspor uden at genere andre, og han eller hun har mulighed for at se tv alene.

I USA udbydes der i dag programmer med videobeskrivelse over kabel-tv, satellit-tv og salgsvideoer i begrænset omfang. Materialet er som regel ældre spillefilm og tv-serier, mens også helt nye film (f.eks. Disneys tegnefilm) fås med videobeskrivelse. En del videoer med beskrivelse kan lejes i almindelige video-udlejningsbutikker, købes i almindelig handel eller lånes på biblioteket.

Tilgængelighed giver uafhængighed

For mennesker, som mister synet eller får en alvorlig synsnedsættelse i voksenalderen, spiller det visuelle element fortsat en central rolle som erindring og i ønsket om at ville se trods vanskeligheder og forringet kvalitet. Et synshandicap vil altid gøre det besværligt at tilegne sig samme informationsmængde, som seende har mulighed for. Derfor er det vigtigt, at massemedierne kan benyttes af alle. Lige så oplagt som det er at tekste fremmedsprogede programmer (ingen forventer, at seerne kan alle fremmedsprog), lige så naturligt bør det være, at der tilbydes videobeskrivelse til synshandicappede seere eller tekstning (af dansksprogede programmer) af hensyn til mennesker med nedsat hørelse.

For blinde og svagsynede er tv og video centrale medier, fordi så meget af samfundsaktiviteten og hverdagens information behandles og formidles her. De audiovisuelle medier er fortsat centrale som fælles referenceramme trods et voksende antal kanaler. Desuden giver medierne ofte inspiration til selvstændig informationssøgning, fordi seeren bliver opmærksom på nogle muligheder (f.eks. kulturelle aktiviteter, turisme, uddannelse, efterspørgsel af service, varer).

Videobeskrivelse som supplement til lydsporet på tv og i film vil naturligvis give et større synshandicappet publikum, fordi det vil give en bedre oplevelse.

På trods af - eller måske på grund - af synsnedsættelsen tilhører synshandicappede den demografiske gruppe, som ser mest tv og video. Det skyldes flere faktorer såsom alder, beskæftigelse og de indirekte virkninger af synstabet. Gruppen af synshandicappede domineres af ældre, ikke-erhvervsaktive mennesker, som har tid til at se tv (eller savner andre tilbud). Desuden spiller det en væsentlig rolle, at tv er så vigtig en kilde til almen samfundsinformation, underholdning og viden.

Med videobeskrivelse vil den enkelte blive uafhængig af hjælp fra seende. Der er også belæg for, at personer med indlæringshandicap kan have fordel af videobeskrivelse. Eksperimenter har vist, at også mange mennesker uden handicap gerne gør brug af videobeskrivelse.

Videobeskrivelse i Danmark

I Danmark og EU har der gennem flere år været initiativer til at fremme udviklingen af et standardiseret system.

Allerede i Danmarks Radios monopoltid bad Dansk Blindesamfund om at få sat gang i udviklingen af og overvejelserne om videobeskrivelse. Senere har Dansk Blindesamfund også kontaktet TV2 og TeleDanmark Kabel.

Sammen med Nordisk Film og Danmarks Radio har Dansk Blindesamfund tidligere gennemført et forsøg med videobeskrivelse. Med udviklingen og ibrugtagningen af digitalt tv er mulighederne for en teknisk optimal løsning til stede. Måske kan der iværksættes en afprøvning i Danmark allerede i 1998.

Kulturministeriets betænkning "Kultur for alle" har desuden også haft gavnlig indflydelse på public service-kanalernes vilje og interesse, skønner landsformand i Dansk Blindesamfund Poul Lüneborg. Poul Lüneborg påpeger dog, at der forestår et stort arbejde med at koordinere en europæisk (og på længere sigt en international) standard, som kan vinde tilslutning fra producenter af tv-udstyr og -programmer.

AUDETTEL

I Storbritannien blev projektet AUDETTEL etableret i 1991 med midler fra EU's TIDE-program. Blandt deltagerne er Royal National Institute for the Blind. Dette projekt kan måske være banebrydende for en standardisering på området.

I begyndelsen og midten af 1990'erne blev teknikken til videobeskrivelse udviklet og testet. Teknikken kom på plads, og det blev undersøgt, hvor meget information seeren var i stand til at optage, hvilke informationer, synshandicappede seere ønskede, hvilken type af indtaling og stemme m.m. Afprøvningen viste, at flertallet af testpersonerne var glade for videobeskrivelse. Beskrivelserne af ansigtsudtryk var særligt populære, især når personernes følelser var afgørende for handlingen.

Digitalt tv

I fremtiden vil mange tv-kanaler sende deres signaler via hybridkabler nedgraved i jorden. Dette kaldes digitalt tv og ventes at blive indført i Storbritannien i midten af 1998. Digitalt tv gør det lettere at indlægge en ekstra kanal med videobeskrivelse. Ny britisk lovgivning på området pålægger producenterne af digitalt tv, at mindst 10% af programmerne skal have videobeskrivelse. Der forhandles i øjeblikket med sammenslutningerne for hhv. tv-producenter og tv-fabrikanter om etablering af denne service i Storbritannien og resten af Europa. De større britiske tv-kanaler (BBC, ITV, Channel 4 og 5 og S4C) har allerede i forbindelse med AUDETEL-projektet forpligtet sig til at tilbyde videobeskrivelse. Digital tv-transmission forventes at begynde i midten af 1998.

Fremtiden?

Der er ingen tvivl om, at videobeskrivelse fremover vil være et servicetilbud på linie med alle mulige andre tele- og tv-tjenester, som den enkelte seer kan vælge. Men hvordan - og især hvornår - denne mulighed tilbydes, er fortsat et åbent spørgsmål. Måske må synshandicappede tv- og videoforbrugere sætte deres lid til en kommende EU-standardisering, før der kommer resultater på nationalt plan.

Ordforklaring

Videobeskrivelse: Tale-beskrivelse af tv-programmer. Videobeskrivelsen er en separat fortælling, som passer ind i hullerne i dialogen på programmets lydspor, og som beskriver kropssprog, ansigtsudtryk, handling, kostumer, landskaber - alt hvad der kan bidrage til, at synshandicappede seere får en bedre forståelse af handling og forløb. En slags regibemærkninger, som det kendes fra teater- og filmmanuskripter.

Audiobeskrivelse: Er ligesom videobeskrivelse en talt forklaring af ting, der ellers opleves gennem synet. Begrebet er bredere end videobeskrivelse og dækker også beskrivelse af f. eks. teater, ballet, udstillinger m.m. Audiobeskrivelse har været kendt siden 1970'erne. Flere danske museer og udstillere tilbyder audiobeskrivelse til publikum i form af udlån af walkman eller discman. Tilbuddet er ofte tilrettelagt for blinde og ordblinde, men er også populært hos det øvrige publikum.

Kilder

"Who is Watching? A Profile of the Blind and Visually Impaired Audience for Television and Video", Jaclyn Packer og Corinne Kirchner. American Foundation for the Blind, New York, USA. På hjemmesiden: www.igc.apc.org/afb/watching.html

"Audio Description on Television", på hjemmesiden for Royal National Institute for the Blind (RNIB): www.rnib.org.uk/wedo/research/european/inforpck.htm

"The Broadcasting Bill and visually impaired people - RNIB's arguments", på RNIB's hjemmeside: www.rnib.org.uk/wedo/campaign/campack.htm

Samtale med landsformand Poul Lüneborg og Jørgen Bak, Dansk Blindesamfund.

Man kan læse mere om audio-/videobeskrivelse på
<http://www.artswire.org/Artswire/www/ad/home.html>

Nye bøger i Videncentret

Et udvalg af nye bøger, rapporter m.m. i Videncentrets bibliotek, alfabetisk efter titel. Medmindre der står andet, er der tale om tekster i sort tryk. De fleste tekster vil kunne bestilles på biblioteket, hos boghandleren eller hos udgiveren. Hvis dette ikke er muligt, kan bøgerne lånes hos Videncentret.

Tekster på dansk

Vibeke Larsen m.fl.: "Bare en overgang? Debatpjese om sjældne handicap og de svære skift i systemet", Center for Små Handicapgrupper, 1997. 42 sider. Gratis, kan bestilles hos Center for Små Handicapgrupper, tlf. 86 15 83 77.

Lisbeth Rasmussen: "Biblioteksbetjening af kommunikationshandicappede. Rapport over forprojekt", Københavns Kommunes Biblioteker, 1997. (7 sider + cd-rom).

"Cerebral parese. En håndbog fra Spastikerforeningen", Spastikerforeningen, 1997. 64 sider. Kan bestilles hos Spastikerforeningen, tlf. 38 71 03 33, fax 38 71 27 05., fax 38 71 27 05.

Hans Alrø Jørgensen: "Kend dine øjne - om øjnene og synet", Helse, 1997 (59 sider). Bogen kan købes på apotekerne eller fra direkte fra forlaget på tlf. 35 25 05 25, fax 65 38 38 84. Pris: 58 kr. + evt. forsendelse 20 kr.

Else Søjmark: "Min uddannelse, min fremtid. Om uddannelse for unge med bevægelseshandicap", Videnscenter for Bevægelseshandicap, 1997 (35 sider)

"Rapport vedr. synsområdet i Vestsjællands Amt", Vestsjællands Amt, 1997. (40 sider + bilag)

Per Johansen og Søren K. Jensen: "Rejseråd for handicappede", G.E.C. Gads Forlag 1997 (239 sider, inkl. ca. 70 s. med adresseoplysninger)

"Status over udviklingen i ligebehandling af handicappede. Beretning 1997", Center for Ligebehandling af Handicappede, 1998 (73 sider). Er også udgivet på lyd og diskette. Bestilles på tlf. 33 11 10 44, teksttlf. 33 11 10 81, e-post: clh@ppp.dknet.dk

"Uddannelse for alle", Center for Ligebehandling af Handicappede, 1998. (22 sider). Kan bestilles gratis hos CLH, se oplysninger ovenfor.

"Uddannelse og erhvervsliv", Undervisningsministeriet, 1997 (73 sider). Handlingsprogram som opfølgning på ministeriets debatoplæg "National kompetenceudvikling".

M. Ringsted og T. Kragh (red.): "Undervisningsmaterialer på Internettet", Center for Teknologistøttet Uddannelse, oktober 1997 (49 sider) Om forskellige forretningsmodeller for elektronisk publicering, ophavsretsspørgsmål, brugerbetaling m.m.

"Ældre døvblindblevnes behov for muligheder og støtte", Videnscentret for Døvblindblevne, 1997 (53 sider) rapport fra undersøgelse i Århus Amt.

Tekster på andre sprog

"A design guide for the use of colour and contrast to improve the built environment for visually impaired people", Royal National Institute for the Blind, UK, 1997 (63 sider)
Om farvevalg i indendørs og udendørs indretning

Vicky Lewis & Glyn M. Collis (red.): "Blindness and psychological development in young children", BPS Books, UK, 1997. 144 sider. Især om sproglig udvikling, læsning, social og følelsesmæssig udvikling og autisme-lignende adfærd. Med bidrag fra bl.a. Susanne Millar, Gunilla Preisler, Alan Fogel m.fl. Pris 13 £, bestilles gennem boghandler.

Laurel J. Hudson: "Classroom collaboration", Perkins School for the Blind, USA, 1997 (92 sider) Om undervisning af synshandicappede elever. Kapiteloverskrifter bl.a.: Braille, Mobility, Sociale faktorer og indlæringsfaktorer, Roller og ansvarsfordeling

Zina Weygand: "From charity to education: Deaf-mutes and the Blind from the Middle Ages to the 18th Century", 1991 (21 sider)

Paul E. og Susan V. Ponchillia: "Foundations of Rehabilitation Teaching", AFB Press, USA, 1996 (333 sider + appendix)

Dimitris Michailakis: "Government action on disability policy", FN, 1997 (247 sider inkl. bilag). Spørgeskemaundersøgelse med svar fra 83 lande om regeringsinitiativer vedrørende FN's Standardregler for ligebehandling af handicappede

Ellen Harboe Stabell: "Grunnleggende ledsageteknikker med små blinde barn", Synspedagogen Forlag, Norge 1997 (19 sider)

"Replenishing the well. Insights & inspirations from the field of visual impairment", samlet af Cay Holbrook m.fl., USA 1997. Essays om synshandicap, skrevet af privatpersoner og fagpersoner. Oplevelser, der har været til motivation, enten fagligt eller personligt (119 sider)

Gunilla Brunström og Stefan Sörensen: "Skapa status kring ljuset: belysning och livskvalitet", Bertil och Britt Svenssons Stiftelse för Belysningsteknik, Sverige 1990 (video 45 min., hæfte 7 sider)

Lea Hyvärinen m.fl.: "Synbedömning av barn och ungdomar på tidig utvecklingsniveau", ALA, Stockholm, 1994 (127 s.)

"World Braille Usage, National Library for the Blind and Physically Handicapped, USA, 1990 (122 sider) Oversigt over punktskriftalfabeter og standarder i 85 lande.

Set og sakset

Når hjernen læser punkt

Hjernen ændrer sig hos punktlæsere for at tilpasse sig denne særlige læseproces. Og der er målelig forskel på, om man læser punkt med tre fingre eller med én. Blinde, der læser med tre fingre, aktiverer et langt større område af hjernen, når de læser, end andre punktlæsere. For seende punktlæsere var der ingen ændring. Det har forskere ved Konstanz Universitet i Tyskland dokumenteret i et forsøg, der er beskrevet i tidsskriftet "Nature" nr. 391, 1998, side 134-135. KILDE: Reuters 7. januar 1998

Øjenklinik dømt for diskrimination

En øjenklinik i Californien, USA er blevet idømt en bøde på \$5.000 (ca. 35.000 kr.) for at nægte at synsteste en 15-årig pige med Downs syndrom. Klinikken afviste den 15-årige med henvisning til, at de ikke havde forudsætninger for at tage patienter med Downs syndrom. Bevisbyrden var let at løfte: Afvisningen - og begrundelsen - forelå på bånd, fordi klinikens sekretær havde lagt besked på familiens telefonsvarer.

KILDE: Review of optometry online på www.revoptom.com

Børn og synshandicap

Et synstap kan have store konsekvenser for børns udvikling, fx kan den manglende øjenkontakt med forældrene give problemer med forældretilknytning og sociale kontakter generelt. Eller det manglende syn kan betyde, at barnet ikke udvikler sin motorik tilstrækkeligt, fordi det ikke, som seende børn, får øje på spændende ting lidt længere væk, som det får lyst til at kravle hen og se nærmere på. Konsekvenserne afhænger bl.a. af, hvilken indsats, der gøres for at kompensere for det manglende syn - og af, hvor alvorlig synsnedsættelsen er. Amerikanske forskere ved to universiteter i North Carolina, USA, mener nu at have dokumenteret, hvilken grad af synsnedsættelse, der medfører problemer for udviklingen. De har fundet, at børn med en synsstyrke på 20/500 havde klaret sig signifikant bedre end børn med en synsevne på 20/800 eller derunder. Undersøgelsen omfattede 186 børn fra 12-73 mdr. KILDE: pressemeddelelse fra University of North Carolina at Chapel Hill, sendt til Internet-diskussionslisten RPLIST, december 1997.

Blind tv-instruktør

Den britiske tv-station BBC har ansat en totalt blind tv-instruktør, Damon Rose. Damon Rose blev blind efter en ulykke i 1984. KILDE: BT, 22. februar 1998.

Bliktrommen

Kulturkanalen Arte indfører en særlig filmservice for synshandicappede. 1. juni sendes filmen "Bliktrommen", ledsaget af videobeskrivelse. Lydsiden med den ledsagende, forklarende tekst sendes på frekvensen 7,56 MHz, den originale lydside på 7,38 MHz. Videobeskrivelse (også kaldet audiobeskrivelse) er omtalt i dette nummer af Synshandicap, side 8-11.

KILDE: Se og Hør nr. 17, 1998

Kolofon

Nyhedsbrevet "Synshandicap" udgives af Videncenter for Synshandicap. "Synshandicap" udkommer fire gange om året i sort, på lyd, punkt og diskette samt på Institutet for Blinde og Svagsynedes bulletin board IBSES (område 10). Redaktion: Dorte Herholdt Silver; ansvarshavende redaktør: Bendt Nygaard Jensen.

Tryk: Illemann Tryk ApS

ISSN 1396-9900

Abonnement er gratis. Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Videncenter for Synshandicap, Rymarksvej 1, 2900 Hellerup; Fon: 39 40 31 00, fax 39 61 94 14. e-post: visinfo@visinfo.dk, hjemmeside: <http://www.visinfo.dk/viis>

Videncenter for Synshandicap indsamler, bearbejder og formidler viden om synshandicap. Centret finansieres af amterne.